

MINISTERIE VAN
BINNENLANDSE ZAKEN, BEZITSVORMING EN PUBLIEK-
B.V.D. RECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE.

's-Gravenhage,
Javastraat 68

PA 8641/18
23 - 2 - 57

No.: 376.345
Bijl.: 1

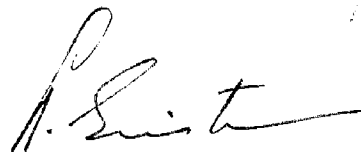
GEHEIM

Betr.: Ger HARMSSEN, hoofdredacteur
van "Politiek & Cultuur".

Hierbij heb ik de eer Uwe Excellentie een beschouwing te doen
toekomen over de positie van Ger HARMSSEN in de CPN, waaruit kan blijken
voor welke problematiek intellectuelen in de communistische partij
komen te staan.

HET HOOFD VAN DE DIENST

Aan Zijne Excellentie
de Minister-President
Plein 1813 no. 4,
te
's-GRAVENHAGE.

(Mr. L. Einthoven)

G E H E I M

GER HARMSSEN EXIT ALS HOOFDREDACTEUR VAN "POLITIEK & CULTUUR" ?

In de vrije wereld staan intellectuelen die tevens lid zijn van een communistische partij aan hevige spanningen bloot. Dit lidmaatschap vereist namelijk niet alleen een dogmatische instelling, maar ook een bijzonder sterke gebondenheid aan de partij. Immers alléén de partij kan de juiste weg naar het bereiken van de communistische heilstaat aangeven en zij alléén kan uitmaken wat er in bepaalde omstandigheden gedaan moet worden. Het door de communistische partij gehuldigde democratisch centralisme vereist bovendien dat de leden zich niet alleen bij de genomen besluiten onvoorwaardelijk neerleggen, maar ook dat zij van harte en loyaal met vollediger zijde stelling van eigen inzichten deze beslissingen helpen uitvoeren.

Het is duidelijk, dat een dergelijke instelling aan in het westen opgegroeide intellectuelen - die in de vrije wereld leven en daarvan de voortdurende invloed ondergaan - op den duur vrijwel onmogelijke eisen stelt.

In Nederland wordt het de intellectuelen bovendien nog moeilijker gemaakt door het feit dat partijsecretaris Paul de GROOT, die zelf afkomstig is uit een proletarisch milieu, een sterke aversie tegen hen heeft. Intellectuelen in de CPN worden herhaaldelijk door zijn toedoen naar de achtergrond geschoven.

Deze tendentie wordt door de carrière van Gerrit Jan HARMSSEN (15-5-1922) weer eens duidelijk aangetoond.

Na de laatste oorlog werd HARMSSEN beschouwd als één van de belangrijkste intellectuelen in de CPN, die een grote rol in de partij zou kunnen gaan vervullen. In de oorlogsjaren had hij zich, tijdens zijn onderduiktijd, op het HBS-eindexamen voorbereid. Na de oorlog deed hij staatsexamen gymnasium. Hij liet zich inschrijven aan de Universiteit van Amsterdam, waar hij een aantal jaren vele colleges o.m. geschiedenis, filosofie, politieke en sociale wetenschap en slavische talen volgde.

- HARMSSEN -

HARMSSEN stond bekend als een intelligente harde werker en als een der weinige werkelijk belezen mensen in de CPN.

In 1948 werd HARMSSEN gekozen in het partijbestuur waarin hij tot 1951 zitting had. Hij was vooral werkzaam op het gebied van de scholing. Zo was hij belast met de jeugdscholing van de CPN in Amsterdam en de kaderscholing in Brabant. In 1949 werd hij genoemd als landelijk scholingsleider van de CPN. In deze functie leidde hij o.a. een cursus in het toendertijd te Laren N.H. gevestigde CPN scholings-instituut "het Louis de Visser-huis".

HARMSSEN was echter niet iemand die blindelings de partijleiding volgde zoals de GROOT c.s. verlangden. Het partijbestuur had ernstige kritiek op de wijze waarop HARMSSEN een cursus aan kunstenaars en intellectuelen gaf. Hij zou te veel zijn eigen inzichten volgen en te zeer "links" communistisch zijn ingesteld. Ook het feit dat hij er "vriendinnetjes" op nahield werd door het partijbestuur als argument tegen hem gebruikt. HARMSSEN werd in 1951 van zijn taak als scholingsleider ontheven en uit het partijbestuur gezet. Hoewel dit een zware slag voor hem was, voelde hij zich zo sterk partijgebonden, dat hij de partij - die immers alleen de juiste koers kan aangeven - niet kon loslaten. Wel had hij hevige kritiek op het dogma van de partij en op de klik, die er aan de touwtjes trok. Hij achtte de praktijk van werken van de leidende groep in de partij in flagrante strijd met de theorie, die zij verkondigde.

Ook verbitterde het hem dat hij niet in aanmerking kwam om vertaalwerk te verrichten voor de communistische uitgeverij "Pegasus".

De jaren na 1951 wijdde HARMSSEN zich geheel aan de studie. In 1955 legde hij met uitstekend gevolg het doctoraal examen in de wijsbegeerte af. Ook bij zijn studie in de Slavische talen behaalde hij goede resultaten. HARMSSEN begon hierna een dissertatie voor te bereiden over de jeugdbeweging in Nederland. Zijn verbondenheid aan de partij bleek duidelijk uit het feit dat hij de inhoud van zijn proefschrift met het partijbestuur ging bespreken, omdat de daarin neergelegde zienswijze in een aantal opzichten geenszins met de officiële inzichten strookte.

Na het XXe congres van de CPSU in februari '56 waarmede het tijdvak van de destalinisatie werd ingeleid en ten gevolge waarvan de starheid van de communistische partijen iets begon te verslappen, kwam er in de CPN ook weer meer waardering voor HARMSEN. Sommige partijbestuurders begonnen hem opnieuw als een nuttige figuur voor de partij te zien. HARMSEN had een onderhoud met het partijbestuur over een aanbieding van vertaalwerk uit het Russisch voor een grote uitgever hetgeen wederom als een bewijs van zijn verbondenheid met de partij kan worden beschouwd. Geheel onverwachts werd hem hierna in maart 1956 de functie van redacteur bij Pegasus aangeboden. In deze functie was hij verantwoordelijk voor de politieke inhoud van theoretische en wetenschappelijke uitgaven en de voorbereiding daarvan.

HARMSEN bleef echter kritisch tegenover de partij staan. Vlak voor het ingrijpen van de Russen in Hongarije kenschetste hij de CPN als een der meest achterlijke communistische partijen met een calvinistische inslag, niet in staat om het dogma van de alleen zaligmakende Russische partijpolitiek los te laten.

In het januari-nummer (1957) van het theoretische partij-maandblad "Politiek & Cultuur" schreef HARMSEN, die inmiddels hoofdredacteur geworden was, als opvolger van de in ongenade gevallen Sonja PRINS, een artikel "Hoe staat het met onze theorie?"

Hierin staat o.a. het volgende te lezen:

"Ten eerste strijden we tegen de afwijkingen van het linkse opportunisme. Dit dogmatisme deed zich voor in de vorm van een leidersverering en de hieruit voortvloeiende verstarring van het partijleven. Het gaat er nu om de revolutionaire geest van het marxisme-leninisme van alle dodende dogmatiek, schablonen en alle gevoel verstikkende frases te ontdoen, zodat deze onbelemmerd de partij kan doordringen". Verder betoogde HARMSEN dat de stelling "het doel heiligt de middelen" door de communisten verworpen moet worden, omdat deze leidt tot demoralisatie van de mensen, die deze middelen hanteren. Tenslotte wees hij de heersende mening in de CPN af dat iemand òf voor honderd procent marxist is òf helemaal niet: "Zou het niet zijn, dat wij het allen in meerdere of mindere mate zijn en op

het ene moment meer dan op het andere?"

Dit was bepaald geen taal waar de leiding van de nog steeds sterk stalinistisch ingestelde CPN mee ingenomen kon zijn. De reactie bleef dan ook niet uit. In "De Waarheid" van 9 februari verscheen een artikel "Tweeërlei soort theorie" ondertekend met M.B. (waarschijnlijk het 2e Kamer lid, Marcus BAKKER). Deze besprak hierin de uit het Chinees vertaalde brochure: "De historische ervaring van de dictatuur van het proletariaat". Hierin wordt stelling genomen tegen "het revisionisme" van het marxisme-leninisme, dat zich uit in een principeloze critiek op de Sowjet-Unie, waardoor de eenheid van het socialistische blok ondermijnd wordt. Volgens BAKKER maakt in Nederland HARMSSEN zich aan deze ketterijen schuldig: "We concluderen dat Ger HARMSSEN, hoe dan ook, een serie verwijten lanceert, die voor de onbevungen lezer tegen niemand anders gericht kunnen zijn dan tegen de leiding van onze Partij. Een verkapte critiek, die de autoriteit der Partij, zowel als die der democratisch gekozen leiding ondermijnt, door haar zijdelings dingen te verwijten, waar ze niet van weet, is in wezen niets anders dan een aanval op het democratisch centralistische karakter onzer organisatie".

Een dergelijke critiek in de CPN betekent gewoonlijk dat de aangevallene spoedig daarop uit zijn positie verwijderd wordt.

Een verdere aanwijzing dat HARMSSEN mogelijk de langste tijd in de redactie van "Politiek & Cultuur" heeft gezeten kan gevonden worden in een uitlating van een districtsbestuurder in het Oosten des lands. Deze zei op een onlangs gehouden kaderscholingsbijeenkomst, dat de artikelen van HARMSSEN door Paul de GROOT als partijvijandig gekenschetst worden en dat hiervoor op snelle wijze een oplossing moest worden gevonden.

In het februari-nummer van "Politiek & Cultuur" wordt met geen woord over de positie van HARMSSEN gerept. In tegenstelling met vorige afleveringen werd in dit nummer geen bijdrage van zijn hand gepubliceerd.

februari 1957.